

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N° 42

Mercuri 14. Noembre

1862.

Documentu

despre starea padurilor din distr. Naseudului.

Inelitu oficiolatu districtualu!

In urmare ordinatiunei din 24. Augustu a. c. Nr. 449 a carei alegate sub /. se reintorc, face subscrisulu urmatórea relatieune.

Indata dupa restanrarea districtului 'mi veni la urechi din óre careva parte, ca locuitorii comunelor acestora aru taié la paduri fora crutiare, si inca intr'unu modu pana atunci mai neaudit. Cá se se constatéze acestu lucru, amu tramisu o comisiune constatória din mai multi membri sub conducerea vigitoriului de padure (Waldaufseher) Domitianu Domide din Rodna, care a avutu indatorirea nu numai a cerceta, unde, in ce tempu, si cata paguba, apoi prin cine s'a facutu la paduri, ci si a erui pe vinovati si despre tóte a face subscrisului o relationare indestulatóre, cá se se póta face pasii necesari. —

Dupa reintorcerea comisiunei acesteia amu asteptatu dupa relatieune, inse dupa vreo 2 septemani, si si atunci numai la repetit'a mea provocare imi facú conducatoriulu cu gur'a o reportare, cu care nu amu potutu fi contentu, si asia l'amu insarcinatu din nou, a face cu deplinatate o relatieune in scrisu, care se se póta luá de substratu la agendele si mesurele, ce aru fi a se intreprinde. —

Aceea relatieune mi-se facú inse dupa trecerea unui tempu mai indelungatu precumu se véde din aratarea facuta de Domitianu Domide ddo. Rodna 25. Iulie a. c. indreptata catra subscrisulu. — Din cuprinsulu aratarei acesteia s'ar vedé, ca taiaturele la paduri s'ar fi facutu mai-cu-séma in lun'a lui Iulie a. c. — adeca dela introducerea deregatoriilor municipale, si prin urmare aratarile facute din partea organeloru silvanale, ca la devastarile de paduri aru

contribui dirépte séu indirépte si deregatoriele municipale, si cumea organele silvanale nu aru fi in stare a corespunde obligatiunei lor, si nu aru poté inpedeca acéle devastari, ba la unii si véti'a le aru sta in periclu s'ar' bas'a pe adeveru. Inse aceasta, si cu de osebite, ce se tiene de cerculu Rodna, nu este adeveratu. —

Vediendu subscrisulu, ca nu numai susu mentionat'a aratare a lui Domitianu Domide nu cuprinde datele cerute si secure, ci mai vertosu primindu seiri pe alte cali de totu contrarie, s'a aflatu de lipsa a tramite alta comisiune pe faci'a locului, si adeca la padurile dela Rodn'a nóua si dela Maieru, din cauze ca dupa aratarea citata, acolo s'ar' afla cea mai insemnata dauna.

Ce a aflatu acésta comisiune constatória din 2 sectiuni, se véde din aci sub 2/2. alegatul protocolu. —

Combinandu datele aflatórie in aratarea lui Domitianu Domide ddo. 25 Iuliu a. c. cu cele din susu mentionatulu protocolu ddo. 21/9 a. c., va afla ori si cine, ca aratarea de antaiu alui Domitianu Domide e fundata pe neadeveru, vrendu a ascunde sub velulu acesta gresialele sale si ale celorulalti colegi ai sei, si a incarca pe poporu si pe deregatoriele municipale o responsabilitate cu totulu nemeritata.

Se véde mai incolo, ca pasitorii de padure, au cá in adeveru nu sciú, unde se face, ori s'a facutu paguba la paduri, séu ca in adinsu o retacu, ca-oi altufeliu nu se póte precépe diferinti'a intre datele din aratarea ddo. 25. Iuliu si din protocolu ddo. 21. Septembre a. c.

In acestu protocolu se arata

a) Cu multu mai multa paguba, adeca lemne taiate, si in mai multe locuri;

b) Afara de lemnele specificatu aflate in pro-

tocolu sub litera n de totu 40 bucati — care sean taiatu in acésta véra, adeca de la **introducerea deregatorieloru municipale**, tóte celelalte, in suma de peste 2000 bucati, s'au taiatu parte in eara, parte in primavéra trecuta, atunci adeca, candu s'au aflatu lemnele in cursulu mustului (Smeului), pe candu din contra in aratarea din 25/7 abia se afla 600 de lemne. —

c) Ca pe tempulu, candu s'au intemplatu aceasta paguba au esistatu oficiolatele c. r. pretoriale, si prin urmare, pe acelu tempu organele silvanale nu erau nici inpedecate dela ducerea oficiului seu, nici le éra insusi viéti'a in periclu, ci din contra le era intréga auctoritate sustienuta. —

d) Aceea ce s'au taiatu si pradatu in eara si primavér'a trecuta, s'au pututu, ba si debuitu atuncia se se arate inainte, cá se se iée la pertractare, eara nu in finea lui Iuliu a. c. si si atunci numai din indemnu strainu. —

e) Ca organele silvanale nu numai nusi ducu oficiulu obligalminte, ci singuru densele sunt mai cu séma de vina la tóte pradele de padure, dupa cumu mai diosu se va arata. —

f) Ca in anii trecuti cu multu mai multa paguba si pradare de padure s'a facutu decatu in anulu acesta, precumu actele respective dovedescu. —

Aici mai este a observa, ca mai 'nainte de a primi aratarea ddto 25/7 a. c. dela Domitianu Domide, lemnele care se affa taiate in paduri, si inea nescóse afara, s'au pusu sub sequestru, pana atunci, pana candu se va limpedi lucrulu, sub care se afla si acuma. Numai atata mai vine de insemnatu, ca cele mai multe se afla in acelu locu, de unde pana la érna nu se potu scóte afara. —

Ce se atinge de reportulu lui Domitianu Domide

a) Ddto 31 Iuliu a. c. Nr. 53 si alui Carl Simader

b) Ddto 29. Iuliu a. c. Nr. 23 'mi ieau vóia a observa, ca in de obste luatu, datele cuprinse in ambe acéstea, stau in reportu cu celea din susu atinse, adeca devastatiunile de padure, aratate prin acéstea 2 reporturi sunt in parte mai mare acele, care se afla specificate in protocolulu ddto 24/9 a. c.

Ceea, ce in atinsele reporturi se afla disu, ca adeca padurile se afla devastate, e adeveratu, inse aceasta devastatiune datédia mai de multu, — inea din anii trecuti, — éra nici decumu de acumu, si este mirare, ca Dumniatoru pasitorii de paduri, numai acuma o putura descoperi. — Cu deosebire ce se tiene

de loculu pe Aniesiu si pe Chartiibalu este de insemnatu, ca aci padurile pana in érn'a trecuta au fostu slobode de taiatu, séu cumu se dice: Comunele Maieru et Rodna nóua 'si au avutu asia numitele lemarii (Holzschlag) éra in padurile dela drumulu celu nou, adeca pe Someielu, isvorulu Gagiloru, isvorulu Caproitiului, si pe valea Glodului, au avutu comunele Maieru, Magura si Rodna nóua tocma in érn'a trecuta lemnia (Holzschlag) asemnate, de unde nici pana acumu nu s'au scosu afara tóte lemnele taiate din érn.a si primaver'a trecuta. —

Mirare debue se cuprinda pe totu omulu, candu véde ce scrie Carl Simader in aratarea s'a ddto. 29 Iuliu a. c. Nr. 24, ca densulu nu scie déca locuitorii loru din Mogura et Rodn'a nóua, le é ertatu a intrebuintia lemne din padurile de Capratioi et isvorulu Smeului, séu ba? Candu tocma Dsale-i sunt incredintiate acele paduri, spre inspectiune: Retacundu altele — singuru de aci se póte lamuritu vedé, cumu stau actiele, déca tocma pasitorulu acelora paduri, ce stau nemediate sub inspectiunea s'a, nu scie, déca este, si in catu ertatu locuitoriloru a se folosi din acelea paduri, apoi cine altulu se scie? Atatu inse totusi debue se scie, ca a taiá lemne verdi in mediu de véra, é in contra tuturoru normeloru silvanale, si au fostu si pana acumu de facto de totu opritu. —

Domitianu Domide arata earasi in reportulu seu ddto. 31. Iuliu a. c. Nr. 53 ca pasitorii de padure subordinati s'au constrinsu spre asi implini datorinti'a oficiului seu, cu tóta energi'a seriósá. Déca aceasta in adeveru a urmatu, cumu puté in aceeași luna, se se face atata prada la paduri, dupa cumu din aratarea aceluiași ddto. 25 Iuliu a. c. catra subscrisulu indreptata, se véde ca s'ar fi si facutu. —

Acésta este o contradicere, ce earasi nimenea altulu, de catu numai capulu unui pasitoriu de paduri de prin partile acéstea o póte esplica, in nefavórea locuitoriloru. —

Pre cumu din celea pana acuma dise, asiá si din cele ce mai au se urméze se arata, ca la tóte devastarile de paduri, care anume pana candu in sistem'a de pana acumu de paditu pasurile nu se voru face schiambari radicale, nesmintitu voru urma; numai si numai singuru economi'a cea gresita silvanala, au purtatu vina, si au causatu, de pana acumu dóra nici unu locuitoru se afla, care se nu fia fostu pedepsitu pentru prevaricatiuni de paduri. —

Oficiolaturile silvanale cuprindenduse mai cu séma cu formalitati scripturistice — din secolulu trecut, — au neglesu cu totul totu introducerea unei economie silvanale rationale, si s'au tienutu cu mani cu picioré orbisii de o manipulatune de totu contraria principiiloru forstierice si cu giurstarile ne potrivita.

Tóta nesuinti'a acestui oficiolatu a fostu îndreptata intru acolo, cá pe locuitori sei totu mai restringa in folosirea paduriloru, cá cu tempu se póta reesi cu planulu bine — dara si cu malitia — calculatu de a vedé tóte padurile scapate din manele locuitoriloru si predate, erariului, — buna óra cumu ce afla cele din Bucovina.

Deci nici unu modu nu a remasu pana acumu neincercatu si trebue se marturiséscu, ca preste unu Deceniu, déca nu urmá ceva schimbare, scopulu erá deplinu ajunsu, fiindu ca si oficiolatele politice le dá mana de ajutoriu — gandindu ca aducu jertfa lui Dumnedieu.

Ambi acesti'a factori luara cu tóta energi'a si in cointielegere strinsa spre ajungerea scopului, cá candu exoffo ar fi fóstu conjurati spre rapirea paduriloru dela locuitori.

Planulu erá facutu, ca dupa vreo cativa ani, déca locuitorii nu voru puté plati tacsele presemnate, ce se urcá si pana la unu 1.000,000 de fiorini, si a plati nu era cu putentia — atunci s'au prin vreunu reversu edatu din partea locuitoriloru, — de sila de mila séu prin alte medilóce fortiate — se fia locuitorii de totu eschisi dela stapanirea paduriloru. Dupa cumu se spune, tocma asiá a urmatu si in vecin'a Bucovina cu padurile. — Prin unu reversu s'ar' fi dechiaratu locuitorii, ca in locu de contributiune pentru padurile si spesele pentru inspectiunea loru, care li s'au spusu, ca sunt mari si nesupportavere, mai bucurosi voru plati tacs'a pentru folosinti'a padurei, ca-cu acésta au fostu dela inceputu una bagatela. Dupa trecerea mai multoru ani, s'au urcatu spesele si tacsele pentru inspectiune, ce nu s'au scosu, si numai s'au préinsemnatu — tocma cumu au fostu inceputu a o face si pela noi — la o suma asiá de insemnata, catu locuitorii, cari erau acumu constrinsi a plati totu de odata, au fostu siliti nolens volens — a subscrie altu reversu, ca din cauza, ca nu potu plati, se leapada de paduri.

(Va urmá.)

Instructiune

pentru invetiatorii din scóele normale etc.

(Urmare.)

§. 17. Obiectele de invetiamentu in scól'a populara cu un'a clasa, sunt aceleasi, care sunt prescrise si pentru clas'a I a scólei capitale. Invetiatoriulu zelosu si procopsitu alu scólei populare cu un'a clasa, póte se face in scóla s'a doua despartiamente potrivite sporiului, ce lau facutu scolarii lui asia, incatu pre copii incepatori ii pune in despartiamentulu d'antaiu, si pre cei ce au sporitu, ii pune in despartiamentulu alu doilea, si le preda acestoru obiectele de invetiamentu, care sunt prescrise pentru clas'a a II. din scóla capitale.

IV.

Despre clasele scólei capitale.

§. 18. Clasele scólei normale si capitale au a incepe predarea obiectelor seolare intocma, precúmu si in scól'a populare, dar apoi a si continuá crescerea si cultivarea intelectuale a scolariiloru prin invetiaturi prescrise, pr. sunt: Catechismulu, cunosciintele graduale ale limbei materne (Gramatic'a Ortograf'a, Gramatic'a unei limbe patriotice afara de cea materna, Computulu*), Caligraf'a si cantarea besericéscu.

De si metodic'a generale si speciale arata invetiatoriloru modulu, dupa care au a predá in scóele normale si capitale feliuritele invetiaturi prescrise; totusi nu va fi de prisosu, déca inspectoratul supremu scolariu dupa esemplulu adoptatu din partea superioritatiloru seolare de alte confesiuni va impartasi invetiatoriloru nostrii unele instructiuni de didactica, vá se dica, de principii invetiatoresci, ce privescu la predarea singurateciloru obiecte de invetiamentu in scóele normale si capitale.

Incepemu asiá dara cu instructiuni pentru catechetu.

V.

Didactic'a speciale.

§. 19. Principiele generale ale didacticej pentru invetiamentulu religiei se potu socoti urmatórele:

1. Catechetulu se se nevoiasca a preda tenerimei fragede seolare invetiatur'a religiei astfelu, cá aceea nu numai se se povatuiéscu la credintia in invetiatur'a religiei, si in cunóscerea si iubirea porunciloru si cerintieloru ei, ci inca si la acea con-

*) Aritmetic'a.

vingere, cá tenerii in religi'a loru se privésca o mostenire scumpa si santa dela parintii loru;

2. cá religiositatea catechetului se tia in cea mai strinsa legatura cu moralitatea lui, si un'a pe alt'a se o spriginésca;

3. cá invetiatur'a religionaria se nu se predee in chipu scientificu, si cá unu obiectu de speculatiune abstracta, ci dupa modulu popularu;

4. cá predarea catechismului se fia acomodata verstei si preceperii catechumeniloru, de aceea inceputulu se face pentru clas'a I. cu bucóv'n'a, carea cuprinde rugatiunile de tóte dilele, inainte si dupa prandiu si inainte si dupa cina, de diminéti'a si sér'a, si de rendulu besericescu, la care si copii cei mici iau parte la servitiuri domnediesci, si dupa aceea istori'a biblica; — apoi urméza pentru scolarii din clas'a II. catechismulu micu, pentru cei din clas'a a III. si IV. catechismulu bogatu.

§. 20. Cándu catechetulu nostru se nevoiesce, cá prin invetiatur'a religionaria se produca in catechumenii sei evlavia si cinstire catra cele sante, si catra institutiunile besericesci: atunci totudeodata are a indreptá nazuél'a se a si intr'acolo, cá invetiatur'a religionaria se o predee dupa simbolulu credintiei, pre care beseric'a lu-prescrise, si statulu pe bas'a acelui simbolu precunósce beseric'a de recepta si de autonoma.

§. 21. Intre catecheti este aceea disparitate de pareri, a începése cu scolarii invetiatur'a religionaria dela cea dogmatica, séu dela cea morale. Noi dicemu; ca de vreme ce invetiatur'a religionaria nu se predá scolariiloru mici intr'unu chipu scientificu alu sciintiei teologice, si pentru aceea partea istorica a doctrinei religionarie nu se póte strinsu deosebi de partea sistematica a ei: urméza, ca amandóne aceste parti ale doctrinei cristiane, istorice dogmatice — sunt nedespartibile la invetiamentulu scolariiloru in doctrin'a religiei. Si asiá pre catu catechetului nu-i este iertatu a se lasá in pré mari talcuiri despre dogmele credintiei, ca-ci tóta ostené'l'a ar' fi zadarnica, de órece scolarii cei mici nu le voru pricepe; pe atat'a catechetulu la predarea moralului religiosu debue se se ferésca, cá la talmacirea porunciloru lui D-dieu se nu se lase in enumerarea a totu feliulu de pecate, ce din partea ómeniloru se intempla. Este o parere gre-sita, déca catechetulu ar' dice, ca elu de aceea enumera feliurimea pacatelor, ca-ci totudeodata arata si urmarile cele triste, ce provinu din acele, si asiá

prin ele face indeobsce scolariiloru uritióse pecatele. Se créda catechetulu, ca mai bine va face, déca nu va enumerá catechumeniloru sei feliurimea tuturoru pacatelor, pentru ca descrierea pacatelor inaintea tineriloru nu este alt'a, decatu a face cunoscuti pre ei cu tóte slabituniile si faptele rele ale neamului ómenescu.

Déca catechetulu afla de trebuintia, cá vreunu obiectu din catechismu se lu ilustreze cu esemple, atunci se iee acele din biblie, cá asiá cuventulu lui D-dieu se se intarésca prin sine insusi. Bibli'a este pré bogata cu esemple despre ori ce intemplantu din viétia.

§. 22. Mai departe catechetulu la predarea moralului crestinescu se lucre intr'acolo, cá in scolarii lui se destepse iubirea fiésca catra D-dieu, carea cá unu indemnu principalu se-i povetuiésca pre densii catra implinirea celoru diece porunci domnediesci, si celoru nóue besericesci. Firesce póte se si debue catechetulu arete catechumeniloru sei si pedepsele, ce urméza din neascultare si neimplinirea porunciloru domnediesci si besericesci, si se destepse in ei fric'a lui D-dieu, ceea ce este inceputulu intieptiunii, descriendu le din biblia starea cea binecuventata a alesiloru lui D-dieu, precumu si starea cea plina de muncile vecinice ale pecatosiloru, catechetulu va spori in predarea invetiaturei catechetice, déca va aratá catechumeniloru sei, ca voi'a lui D-dieu este, cá crestinulu se asculte de poruncile lui, si cá datorintiele, care le impun poruncile lui D-dieu, se le implinésca.

§. 23. Inse cá moralitatea religiósá se fia totudeuna desteptata in tineri, si cá se o observeze in tóta viétia loru, se cere, cá tinerulu se faca rogatiuni catra D-dieu, si asiá se scrie aternarea s'a dela D-dieu. Pentru aceea catechetulu se lucre, cá catechumenii se se dedee cu rogatiuni, si cu deosebire inainte si dupa prandiu, inainte si dupa cina, la sculatu si culcatu, in beserica, si afara de beserica, la inceputulu si sfersitul ori carei intreprinderi.

§. 24. Dupa ce catechetulu a seversitu cu catechumenii cartea inceputóre de rogatiuni (Bucov'n'a), trece la istori'a biblica din testamentulu vechiu si nou; si nu trece cu vederea a aratá catechumeniloru in decurgerea invetiamentului istoriei biblice, cumu ca rogatiunile, ce ei le-au invetiatu, stau in legatura strinsa cu istori'a biblica. S. e. la facerea lumii si a omului, din istori'a biblica, catechetulu póte aminti catechumeniloru rogatiunea „tatalu nostru“, ca adeca

numimu pre D-dieu „tatalu nostru“, ca-ci elu ne-a ziditu, si elu ne sustiene. — La istorisirea despre proroculu Davidu, ca acestu prorocu este alcatuitoriulu psalmiloru, ce ei i-au invetiatiu din cartea incepatóre de rogatiuni, si ca proroculu Davidu si mai multi psalmi a alcatuitu, care toti se cuprindu intr'o carte deosebita, ce se numesce psaltirea. — La istorisirea despre nascerea, laptele, patimile, invierea, inaltierea, si schimbarea la facia a mantuitoriului, amintésca catichetulu, catichumeniloru simbolulu credintiei, ca-ci in simbolulu credintiei tóte acestea se afla espuse s. a. Si astfelu se incheia cursulu d'antaiu si incepatoriu alu invetiamentulu religionariu.

§. 25. Cursulu alu doilea de invetiamentu religionariu este pentru clasa a II. capitale, si de manualu se prescrie catechismulu celu micu, care are a se se-versi in decurgerea unui anu.

§. 26. Pentru cursulu alu treilea din doctrin'a religiei pe sém'a clasei III. capitale se renduesce catichismulu bogatu dela inceputu pana la a diecea inchietura, si in sfársitu pentru clas'a a IV. capitala este continuarea catechismulu bogatu dela a diecea incheietura pana la finitu, si asiá se incheia cursulu patru ani alu doctrinei religiei in scól'a capitale.

§. 27. Ce se atinge de insusirile personale ale unui catichetu, espunemu aci pre scurtu despre acele, ca-ci teologi'a pastorale si catehetic'a tractéza pre largu despre acestu obiectu. De aceea noi aducemu aminte catichetiloru numai atat'a, ca ei dupa chiamarea loru debue se fia, precatu iérta slabitiunea omenésca, preoti cucernici si petrungi de santién'a si marimea pusetiuneiloru; ei debue nu numai se créda din tóta anima, ce predau, ci inca se duca astfelu de viét'i'a, carea se fia o urmare firésca a invetiamentulu religiei. Ei se fia credintiosi religiei loru, dar' se nu afecteze cu aceea; se simta fragilitatea si falibilitatea loru, si pentru aceea se indrepte faptele necuvióse ale catichumeniloru cu duhulu blandetiei si cu privire la falibitatea generale a némului omenescu. Ei debue se se tiena strinsu de sistem'a prescrisa pentru invetiamentulu religiei, ca-ci altmíntrelea voru fi ca si trest'i'a, ce se clatina dupa ventu. Catichumenii numai atunci voru avé incredere in catichetii loru, déca voru vedé ca catichetulu intielege doctrin'a religiei, o scie talmaci, tiene ordinea buna, si portarea lui arata icón'a adeverata a unui pastoriu si invetiatoriu christianu. Catichetii sunt datori a se tiermuri asupra manualulu prescrisu, si a se ferí de polemica

facia cu dogmele altoru religii, in sfersitu védi'a catichetiloru aterna dela cultor'a loru scientifica si morale, dela implinirea acurata a chiamarei loru, dela blandeti'e si dragostea loru catra catichumeni. Frumosu si vrednicu de lauda este, déca aceste insusiri se afla in catichetii, inse tréb'a cea de capetenia totu remane „dragostea“, si „credinti'a“ catra dragoste. ca-ci catichetii de aru si vorbí cu limbile omenesci si angeresci, si n'au dragoste, se facu cá o arama sunatóre si cimvalu resunatoriu.“

§. 29. Mai vine de a se amintí aci inca unu ramu de invetiamentu alu religiei, si adeca invetiamentulu cantarei besericesci, ce incede a se negligá in cele mai multe scóle; de si este pré conosciutu in deobscé, ca cantarea besericésca este midinloculu celu mai siguru de edificatiune sufletésca, prin urmare cantarea besericésca servése cá unu midinlocu siguru de cultura si crescere. Inca proroculu Davidu a introdusu la servitiulu domnediescu psalmii sei. Apostolulu Pavelu sfatuiesce credintiosiloru, ca cu cantari duhovnicesci se invetie si se zidéscá unii pre altii. In tempii cei vechi se cultivá cu mare serguintia cantarea besericésca, si santulu Ioanu Damascinu a regulat'o in véculu alu optulea, si a remasu asiá pana si in tempii nostrii. Insa multu a pierdutu din frumseti'a ei prin vitrigitatea tempiloru dela alu 14 vécu pana si in dilele nóstre, ca-ci tempii acestia vitregi au avutu mare influentia si asupra cultivarei religióse, va se dica, asupra instituteloru scolare; inse cá si celalalte obiecte besericesci, asiá si cantarea besericésca lesne se póte aduce la frumseti'a s'a de mai nainte, mai cu séma si pentru aceea, ca-ci cantarea besericésca la noi este in limb'a materna, si in forma populara. De aceea toti catichetii voru avé indatorire, cá catichumenii se invetie cantarea besericésca, si spre acestu sfersitu din fiacare prelegere se hotaresce celu pucinu cate unu patrariu de óra, ér' sambat'a dupa prandiu una óra intréga, dela 2 pana la 3; cu care privilegiu áu a pazi, cá unulu dintre catichumeni se incépa cantarea, ér' ceialalti se urmeze in armonia cu glasu mai domolu. — Totu cu privilegiulu catichisatiei se predee catechetulu si cetirea apostolului, si pe rendu se pregatésca pre catichumeni spre cetirea apostolului in beserica. Acestfelu se pasiésca si cu recitarea altoru rogatiuni, ce dupa tipicu copii le cetescu in beserica sub servitiulu domnediescu de sér'a si diminéti'a*). Invetiamentulu religiei se va predá in

*) Din Orologionu, adeca Ceasoslovu.

clas'a I. dóne óre, in clas'a II. si III. patru óra, si in clas'a IV. cincí óre pe septamana; catichetulu va avé a tiené catichisatia in clas'a una óre, in clas'a II. si III. ér' in clas'a IV. trei óre pe septamana, ce-lelalte óre, care sunt menite pentru repetitia, le va tiene invetiatoriulu déca institutul scólei capitale n'are propriulu seu catichetu salarisatu.

VI.

§. 29. Obiectele tíitóre de invetiamentulu limbei materne suntu, A. Abcdariulu; cartea de lectura „datorintiele supusiloru;“ cartea de lectura „invetiatoriulu si poporulu;“ gramatic'a; B. Scrierea. D. Celelalte obiecte ale invetiamentului in scólele nórmale capitale. (Va urmá).

Din Tesauru de Monumente istorice de a P. Ilarianu,

a esitu pana acum si a cincea fasciór'a, dupa cum ne incredintiéza „R...“ Pana candu vomu primi si noi acésta fascióra publicamu din f. 4 cateva pasagi, ce privescu la ortografa asociatiunei, care suna asia:

— „Dlu Stirbeiu cercase odata, dar' indesiertu, de a impune Romaniloru ortograf'a s'a. Propunerea cea neisbútita a d. Stirbeiu, erá pre aci se si-o a-proprie Societatea literaria a Romaniloru din Transilvania. In adunarea din Brasiovu a acestei Societati, se ivi o propunere: „cá se se oblige moralicesce tóte diariete romane de a scrie dupa sistem'a ortografica a. d. Cipariu; tóte cartile scolastice se se tiparésca dupa aceea sistem'a; toti membrii Societatei se-si dee cuventulu de onóre ca nu voru scrie de catu dupa acea sistema; ca, ori-cine ar' propune vreo ameliorare, se fia obligatu a o asterne mai antaiu societatei literarie spre cercetare si aprobare, si numai dupa-ce s'ar aprobá, se se publice sub autoritatea Asociatiunei literarie.“ Acestu nou modu de intolerantia, de censura, si de tirania in sciintia, erudit'a Adunare, in primul ei entusiasmu filologicu, erá pre aci se-lu adópte per acclamationem. Nóua proba, cum, cate odata, chiaru si barbati cei mai insusiti, cadu in ratecirile cele mai mari. Din norocire, bunulu semtiu alu Adunarei moderá in catu-va propunerea primitiva. Nu aci e locul de a aretá mai pre largu causele pentru care e neaparatu, cá Romanii din Transilvania, carii se afla in midioloculu atatoru limbe straine, mai multu de catu toti ceialalti romani se se adópere din tóte poterile, a scrie in stilulu celu mai

simplo, si cu ortograf'a cea mai simpla si mai usióra, cu deosebire cu ortografia cea mai fonetica posibilé. Insemnamu numai, ca mesuri cá cele propuse Adunarei din Brasiovu, sunt de natura a impedeacă tóta liber'a cercetare, tóta dezvoltarea naturala, totu progresulu. Cugetarea, sciint'a, numai in libertate póte prosperá. Cugetarea libera, póte se si ratecésca pre drumulu ce duce la descoperirea adeverului, inse nu marginirea curgetarei duce la adeveru. Sciint'a, progresulu, in catusi, dispare. Ortograf'a, ca si limb'a, vine de sine, prin ratiune si natura, prin logica si consensulu universalu. Limba si ortografa, nu póte produce nici impune, nici unu guvernulu, fia chiaru alu Papei, alu Czarului au alu Sultanului: nu póte impune nici chiaru o adunare literaria, ba nici chiaru o adunare legislativa. „In republic'a literaria nare locu tirani'a ci numai libertatea deplina“

— La aceste publicate si in „Conc.“ raspunde D. Canonicu Cipariu asia:

Blasiu, 8. Nov. n. 1862.

Onoratei Redactiuni!

I.

Domni'a Vóstra ati reproducu in Nr. 83—127 unu pasagiu din Tesauru de monumente tom. I. pag. 94—95, care lati calificatu de interesante. Liertati-mi dar', déca se póte, cá totu in acestu diurnalu semi facu si io pucine reflexiuni, cu cari me semtiu detoriu chiaru si publicului diurnalului acestuia.

Nu amu de cugetu, se tragu la indoieála pasii, ce iau facutu principatele unite de vre-o 5—6 ani in respectulu limbei, si de 3 ani incóce in deprenderea cu ortografia latina. Progresulu, ce au facutu acolo toti, incepundu-dela logotetii satesci pana la Domnulu tieriei in acestu respectu, e in adeveru colosale, precumu documenteza tóte voluminósele acte scrise cu litere latine, si inca cu ortograf'a de suferitu. Si intru adeveru, ca erá si tempulu, cá aceste provincie romanesci se nu mai remana de risu cu buchile loro, si in apoia romaniloru dincóce de Carpati, cari acumu cu multe decenia inainte facúsera acestu mare progresu. Inse ce mai adáuge Tesaurulu, cumu ca tóte acestea s'au facutu fora comandu, si fora impunere nu sciui incatu póte fi adeveratu, dupa ce mai antierti, audisemu scirea, cumu ca guvernulu tieriei romanesci a demandatu introducerea oficiósa a scrierei cu litere latine, spre multa bucuri'a multor'a, cari credeau, cá numai asiá se póte frange cerbicea patroliloru de Azi-buche.

Ce va fi mai facutu in acestu respectu si D-lu Stirbeiu, inca póte se fia adevveratu, numai catu e de mirare, cumu de a mai aplecatu Tesaurulu si acestu incidente la cestiunea de facia. Pentru ca la tóta templarea Asociatiunea nu a facutu aceea, ce se dice ca a facutu Domnulu Stirbeiu. Ea nu a impusu nemenuia, nece nu acomodatu ortografí'a cestiunata, cum póte ca va fi facutu Domnulu tieriei romanesci; din acea simpla cauza, cá Asociatiunea nu are putere, preste nemenea in lume, de acea nece putere de a impune si comandá, cá domnii tieriloru romanesci. Ea numai a adoptatu pentru sene operatulu comisiunei filologice din Octobre 1860, si pentru apropiarea catra scopulu de unitate a aflatu cu cale a chiamá la una conformitate si concordia in acestu obiectu si pre altii, — si pre toti romani.

Unde dara e tirani'a intru una asemenea lucrare? seau inceata paralelismulu trasu intre d-lu Stirbei si Asociatiune? Protocolulu adunarei din Brasiovu, si Cercularia-le, ca s'au tramisu precumu aliurea, asiá si la redactiunile diurnaleloru romanesci de dincóce, demustra invederatu, ca Asociatiunea nu-sia arogatu dreptulu de a impune si a comandá nemenuia ortografí'a adoptata, — ea numai a rogatu 'si recercatu din scopulu pre-atinsu, carele neindoitu se cuvene se fia alu toturoru romaniloru; concordia intru tóte — pana si in ortografia, la care scopu cu totii suntemu detori a alergá, cá adeca toti se scriemu una limba si intru una forma.

Adevveratu este, cá acesta concordia se póte asceptá numai dela tempu, si de acea nece se póte sperá intru nu momentu. Cu tóte acestea inse, credemu ca va fi iertatu a chiamá si a rogá la una cointielegere mai tempuria.

Inse póte ca Tesaurulu, nu intru atat'a s'a scandalitu in decisiunea Asociatiunei, carea in adevveru cu cuscuintia derepta nece se póte culpá, — catu s'a scandalitu in propunerea ce i s'a facutu, si in vorbele ce s'au graitu in adunare dupa cumu voru fi venit la cunoscinti'a Tesaurului, seau póte ca chiaru in ortografí'a adoptata.

Ci in propusetiunile, ce se facu ori carei adunari libere, si in vorbele ce se dicu intru inesele, mi-se pare ca nu ar avé dereptu a se scandalu nemenea, nece autoriulu Tesaurului, déca in republic'a literara nu are locu tirani'a, si déca in adunari este iertatu fia-carnia a-si descoperi parerile cu intréga libertate. Nu voiu inse se aperu mai incolo propusetiunea

facuta, numai adaugu, pentru cei ce nu voru fi sciendu, cumca dis'a propusetiune nu se facú din partea mea, si ca in desbateri asupr'a acestui obiectu nu amu luatu nece cea mai mica parte. Insemnu inca, ca vorbele, ce se graiescu intru una adunare, sunt particulari si proprie ale cuventatoriului, ér' nu a le adunarei. Ale adunarei sunt numai espresiunile testului din protocolu, dupa cumu s'au autenticatu de adunare. Deci adunarea nece din acestu respectu nu meritá nece una impntatiune, de nu cumu-va cene-va atatu este de preocupatu de prejudeciu, catu nu e in stare de a vedé adevverulu.

Ear' déca s'a scandalitu cene-va in ortografí'a mea, pentru ca s'a adoptatu si in adunarea dela Brasiovu, cá si in a' comisiunei din 1860, — inca nu póte fi peccatulu Asociatiunei. Ea si-a urmato parerea s'a, la carea avea totu dreptulu, precumu avea si dreptulu de a lapeda acea ortografia, déca nu erá multiumita cu dens'a.

E dóra peccatulu meu? Nu asiu crede. Cá unulu, carele m'amu ocupatu cu studiulu limbei nóstre inca din crude teneretie, avému si io dereptulu, mi-se pare, cá si ori-cene altulu, de ami formá parerea dupa convictiunile, ce le amu castigatu in decursulu cercetariloru mele. Care dreptu io nece altuia nu l'amu denegatu nemenui'a nece una data; nece nu m'amu maniatu, déca cene-va nu a vrutu semi adopteze sistem'a, fiendu-ca principiulu meu e principiulu libertatei, nu alu autoritatei, chiaru si in republic'a literaria, precumu l'amu marturisitu espresse chiaru si in discursulu meu din 29. Iul. a. c. tienatu in adunarea acelei díle in Brasiovu, si publicatu in tóte diurnalele romanesci de dincóce si anume in diurnalulu D-Vóstre Nr. 63—107 pag. 250 seq., unde amu disu:

„Pre campulu literaturei se cere si mai multa libertate, si mai multa patientia, de cumu ar' crede cene-va. Libertate pentru convictiunile si discusiunile proprie, patientia pentru convictiunile si discusiunile straine. In literatura, care e si unulu din obiectele societatei nóstre, are se domnésca adevverulu ér' adevverulu de multe ori atatu e de ascunsu, chiaru si din aintea ómeniloru, ce-lu cerca intru adensu, catu si cu lumin'a aprensa adese ori nu se póte vedé. In vieti'a politica, in carea adevverulu si dreptatea. aceste doue colonne ale ei, inca s'ar cadé se domnésca, — pentru cá se se puna capetu certeloru si discusiuniloru desierte, s'a aflatu a fi mai comodú mai totu de un'a: a inchide gar'a ómeniloru, si a taiá muculu penei.

scrietoriloru . . . Inse in literatura, ast'a nu se pôte etc. — Lasu dar' in judecat'a publicului, déca din partea mea a esitu macaru una vorba, in carea se aiba dreptu de a se scandalire.

Inca nece autoriulu Tesaurului, nu credu, se fia avutu vreo cauza de a se smenti in ortografi'a mea, dupa ce inca pre la a. 1851 in istori'a s'a (tom. pag. 232 edit. I) asia scriea: „Prof. Cipariu tipari carti besericesci cu litere, cu o ortografia dintre quelle mai bune quate au esitu pen' acumu.“ La cari cuvente totu acolo pe pag. 222 mai adauge in nota: „Ortografia mai potrivita naturei limbei rom. anca n'a esitu quã a Domnului Cipariu; in quatu ne miramu que mai ambla astadi uni seei a mai introduce alte ortografie — pen' va statori un'a o societate erudita. — Nôe ensine ne pare reu, quo n'o urmarimu intru tôte mai consequentu.“ — In editiunea II adeveratu ca lipsesce acesta nota, pôte ca din acea cauza, pentru ca autoriulu in asta editiune se apropiã mai multu de ortografia mea, de si nece acumu nu o urma mai consequentu. Ci tempora mutantur' si ômenii — si schimba parerile: precumu se pare ca si Domnulu autoriu alu tesaurului nu mai judeca asta-di despre ortografia eumu judecã autoriulu istoriei romaniloru din Daci'a superiøre inainte cu 12 ani. (Inch. va urmã).

A D A U S U

la Nr. 40 pentru Museulu din Blasiu.

„Dela D. fostulu notariu primariu din Turd'a D. Nicolau Nagy de Thorda, una tabla litografata, ce reprezenteza unu simbolu din cultulu Mithrei, cu suscriptiunea:

AEL. MAXIMVS MILES
LEG. V. MAC. V. S. L. P.

Unu fragmentu de asemenea cu sculptura, adusa din ruinele Ulpiei lui Traianu, e donata Museului in origine mai de multu.“

Blasiu, 8/20. Nov. 1862.

Directiunea gimnasiala.

Cantulu studentiloru romane,

cu ocasiunea deschiderii gimnasiului din Suceava.

Adi plini de tucurie spre maic'a-ne Suceava
Aideti copii de viti'a poporului romanu!
Acolo se incepemu cu propasire brava,
A ne 'nsusi sciintie in dulcele seu sinu.

Cu bratiile deschise Suceava ne-a primire,
Vinétia multu mai dulce acolo vomu avé;
Pe stradele lui Stefanu pasi-vomu in unire,
Si 'n nou dîditulu templu, cu dragu vomu nainta.

Adesu pe acele campuri romantece pompóse
Pe unde triumfara multu bravii nostri stramosi,
Stingundu selbateci órde, barbare furióse,
Vomu intona noi versuri, si vomu salta voiosi.

In vechea capitala mai sunt sentiri romane,
Acele cu placere pre noi ne voru primi;
Uita-vomu de necasuri, gusta-vomu, mai si bine,
Uita-vomu si de chinuri, si vomu reinfiori.

Acele vechi ruine, ce'n garbov'a loru frunte
Pastréze-o suvenire prea sacra pentru noi;-
Le-omu admirá acumu, si'n stancele loru crunte
Vomu salutá stramosii, si bravii loru eroi. —

Sositu-a astadi tempulu, pre care cu placere
L'ascepta romanulu totu cu sufletu insetatu;
Lasati copii machnirea! gustati si mangaiere
Ca-ci ceriulu ne vestesce unu tempu mai favoratu!

Aideti! cu viosia la templulu fericirei,
De unde ne suride unu falnicu venitoriu,
Aideti! spre intarire cu ap'a mantuirei,
Se ne unimu puterea, se propasimu cu sporiu!

V. Bumbacu.